

Korpi vilseleder igen

CHRISTINA HÅKANSON
ASSAR LINDBECK

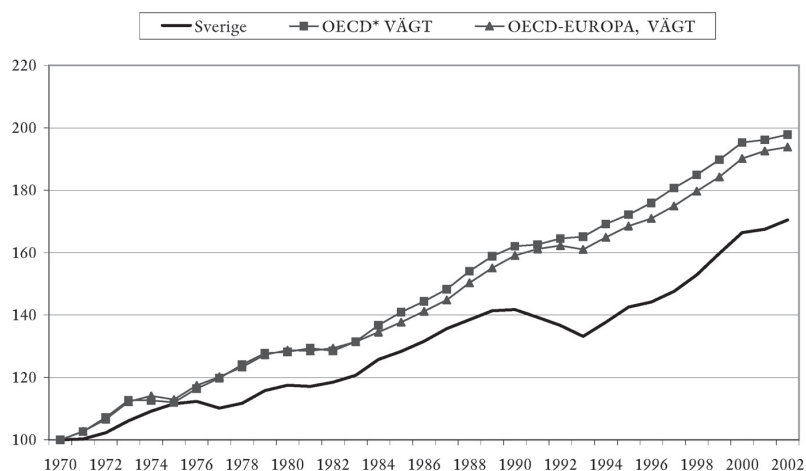
REPLIK Det är väl känt att Sverige under flera decennier har haft en betydligt svagare ekonomisk tillväxt än genomsnittet av utvecklade OECD-länder.¹ Det illustreras i figur 1, som anger utvecklingen av realBNP (dvs. den totala produktionsvolymen) sedan 1970 i Sverige, OECD och europeiska OECD. Som vanligt i studier av detta slag "översätts" olika länders BNP till gemensam valuta med hjälp av (OECDs) statistik över inkomsternas köpkraft i olika länder, s k *PPP* (*Purchasing Power Parity*) istället för med valutakurser, som inte särskilt väl återspeglar prisnivån i olika länder. Att 1970 i regel väljs som basår i sådana här studier beror delvis på att OECDs statistik är mest pålitlig sedan dess, men 1970 är också ett

lämpligt basår ur konjunktursynpunkt eftersom hela OECD-området då hade en gemensam högkonjunktur. En jämförelse med en annan välkänd statistikälla (Penn World Tables) visar att samma resultat skulle ha erhållits om man i stället studerar utvecklingen från 1965 (Henrekson 2001).

I figur 1 har samtliga länders BNP vägts med befolkningens storlek i respektive land. Det är en naturlig vägning om vi ställer frågan hur de materiella resurserna utvecklats för svenskar i förhållande till invånarna i andra OECD-länder. (Det är också den vägning som används av OECD vid jämförelser mellan ländergrupper, liksom i andra studier på detta område).

Man kan naturligtvis ställa andra frågor, exempelvis vilken betydelse som de politiska, ekonomiska och sociala systemen i olika länder har haft för BNP-tillväxten i respektive land. I så fall är det bättre att betrakta vare land som en separat observation, oavsett befolkningsstorlek, och att alltså ge varje land

Figur 1
BNP per capita,
fasta priser (US \$)
och PPP (2000),
index 1970=100

*OECD exklusive Korea, Mexico, Polen, Slovakien, Turkiet och Ungern.

Källa: OECD National Accounts.

¹ Alla uppgifter i denna artikel exkluderar u-länderna Korea, Mexico och Turkiet, liksom de forna socialistiska länderna.

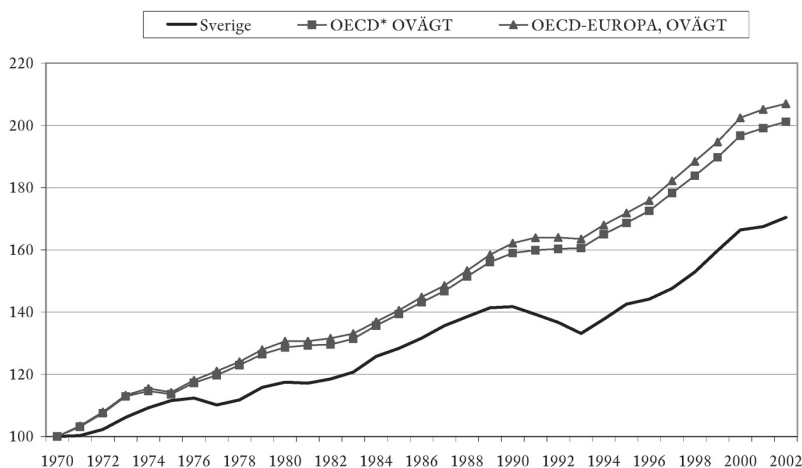
samma vikt (dvs. att använda ovägda genomsnitt). I en nyligen publicerad artikel i ED (2004) menar Walter Korpi att detta är en speciellt intressant fråga, och att man därför bör använda ovägda genomsnitt vid länderjämförelser. Försvinner Sveriges eftersläpning vid en sådan jämförelse? Nej, tvärt om ökar den, särskilt i förhållande till OECD-Europa. Det framgår av figur 2.²

Nu har Walter Korpi också andra idéer om hur jämförelser mellan länder bör göras. Han har under loppet av två decennier, i en med få förändringar återkommande uppsats, ömsom förnekat ömsom sökt förklara Sveriges eftersläpning. En ny version av samma artikel återkommer nu i ED. Korpi tycks just i denna version i huvudsak hålla med om att Sverige faktiskt släpat efter andra utvecklade OECD-länder. Vi säger "i huvudsak" eftersom han återigen använder formuleringar som tyder på att han

fortfarande ifrågasätter eftersläpningen och säger att den egentligen är "ett räknefenomen".³

Men låt oss anta att vi är eniga om att en eftersläpning faktiskt föreligger. Vi kan då gå över till att granska Korpis försök att förklara den. Korpis position är att eftersläpningen *inte* beror på eventuella strukturella skillnader mellan Sverige och andra länder, som många ekonomer hävdar (inklusive hänvisningar till demografiska faktorer). I stället sägs hela eftersläpningen beror på den så kallade "upphinnarfaktorn" (teknisk och organisatorisk upphämtning av mindre rika länder) och, sedan 1990-talets början, på en misslyckad stabiliseringspolitik i Sverige.

En anledning till att Sveriges eftersläpning, enligt Korpi, inte kan förklaras av strukturella faktorer är att en liknande eftersläpning inträffade redan under 1950- och 1960-talen, alltså

Figur 2
Ovägda aggregat, BNP per capita, fasta priser (US \$) och PPP (2000), index 1970=100

*OECD exklusive Korea, Mexico, Polen, Slovakien, Turkiet och Ungern.

Källa: OECD National Accounts.

² Medan Sverige sedan 1970 släpat efter det vägda OECD-snittet med knappt 14 procent är motsvarande eftersläpning i förhållande till det ovägda snittet 15,3 procent. Jämfört med OECD-Europa är motsvarande siffror 12 procent och 17,7 procent.

³ Han skriver: "Sveriges långsiktiga eftersläpning är alltså inte något specifikt svenskt utan istället främst ett räknefenomen som uppkommer när man jämför procentuell förändring från olika utgångsnivåer".

innan Sveriges ekonomiska och sociala struktur skiljde sig nämnvärt från andra OECD-länders. Nu har vi faktiskt aldrig hört att någon har försökt förklara eftersläpningen under 1950- och 1960-talen med strukturella faktorer. Det har sedan länge rått enighet om att ”upphinnarfaktorn” bör ha verkat just under de första efterkrigsdecennierna, sedan Sverige efter andra världskrigets härjningar på kontinenten uppnått en BNP per person betydligt över OECD-snittet. Vi ser ingenting ologiskt i att förklara Sveriges eftersläpning under 1950- och 1960-talen med ”upphinnarfaktorn” (när Sverige startade från en relativt hög BNP-nivå) men också med strukturella faktorer under senare perioder, sedan viktiga institutionella faktorer föränd-

rats i Sverige. Vi har svårt att förstå Korpis resonemang på den här punkten.

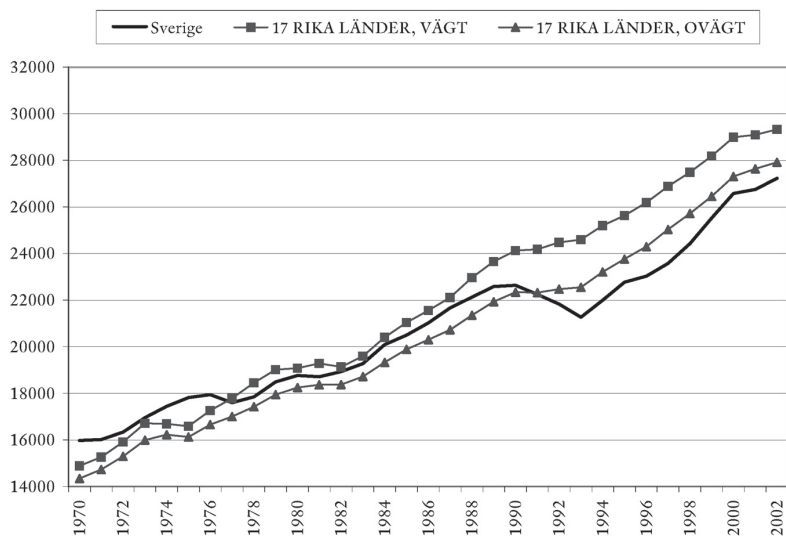
Nu innehåller Korpis diskussion andra och allvarigare konstigheter. Upphinnarfaktorn är naturligtvis tänkt att förklara varför ”eftersläpnare” tar in på andras försprång, eller till och med hinner kapp. Däremot kan upphinnarfaktorn knappast förklara att andra springer förbi. Den ger därmed ingen förklaring till varför Sverige mellan 1970 och 2002 passerats av ett betydande antal OECD-länder, samtidigt som Sverige inte själv passerat ett enda av de länder som var rikare än vi 1970.

Figurerna 1 och 2 anger utvecklingen i konstanta PPP-priser. Sveriges relativa tillbakagång är ännu större om BNPs utveckling i olika länder mäts i

Tabell 1
BNP per capita, index
löpande priser och
PPP (OECD*=100)

Rang	1970	Rang	1990	Rang	1995	Rang	2002
1	Schweiz	1	Luxemburg	1	Luxemburg	1	Luxemburg
2	USA	2	Schweiz	2	USA	2	USA
3	Danmark	3	USA	3	Schweiz	3	Norge
4	Luxemburg	4	Island	4	Norge	4	Irland
5	<i>Sverige</i>	5	Canada	5	Österrike	5	Schweiz
6	Canada	6	Japan	6	Danmark	6	Canada
7	Australien	7	Österrike	7	Japan	7	Danmark
8	Nederländerna	8	<i>Sverige</i>	8	Canada	8	Nederländerna
9	Nya Zeeland	9	Danmark	9	Island	9	Österrike
10	Storbritannien	10	Storbritannien	10	Nederländerna	10	Island
11	Frankrike	11	Finland	11	Belgien	11	Australien
12	Belgien	12	Belgien	12	Tyskland	12	Storbritannien
13	Tyskland	13	Norge	13	<i>Sverige</i>	13	Belgien
14	Österrike	14	Nederländerna	14	Australien	14	Frankrike
15	Island	15	Frankrike	15	Italien	15	<i>Sverige</i>
16	Italien	16	Tyskland	16	Frankrike	16	Japan
17	Finland	17	Italien	17	Storbritannien	17	Finland
18	Japan	18	Australien	18	Finland	18	Tyskland
19	Norge	19	Nya Zeeland	19	Irland	19	Italien
20	Spanien	20	Spanien	20	Nya Zeeland	20	Spanien
21	Grekland	21	Irland	21	Spanien	21	Nya Zeeland
22	Irland	22	Grekland	22	Portugal	22	Grekland
23	Portugal	23	Portugal	23	Grekland	23	Portugal

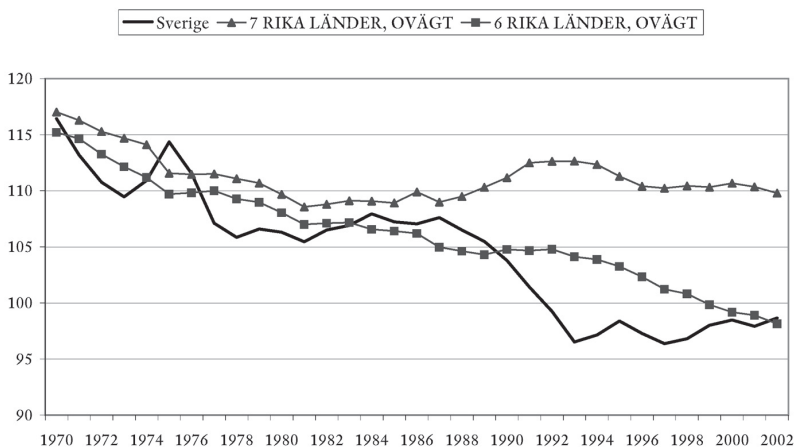
*OECD exklusive Korea, Mexico, Polen, Slovakien, Tjeckien, Turkiet och Ungern.
Källa: OECD National Accounts.

Figur 3
Nivåer för BNP per capita 1970-2002, fasta priser (US \$) och PPP

Källa: OECD National Accounts

Not: 17 Rika länder omfattar: Danmark, Frankrike, Nederländerna, Schweiz, Storbritannien, Tyskland, Australien, Belgien, Finland, Irland, Italien, Japan, Kanada, Norge, Nya Zeeland, USA och Österrike.

Figur 4
Ovågade snitt, BNP per capita, index konstanta priser och PPP (2000), OECD*=100

*OECD exklusive Korea, Mexico, Polen, Slovakien, Turkiet och Ungern.

Källa: OECD National Accounts

Not: 7 rika länder omfattar Danmark, Frankrike, Luxemburg, Nederländerna, Schweiz, Storbritannien och Tyskland, i 6 rika länder har Luxemburg lyfts ur.

gemensamma *löpande* PPP-priser. Det framgår av Tabell 1, som ger ett antal ”ögonblicksbilder” av BNP per person, mätt i de PPP-priser som existerat varje enskilt år (dessa tabeller publiceras regelbundet av OECD). Att Sveriges eftersläpning är större enligt tabell 1 än i figurerna 1 och 2 beror just på att tabellerna anger produktionsvärden (i löpande internationella priser), medan figurerna ger utvecklingen av produktionsvolymen (i fasta internationella priser). Tabellen, i motsats till figurerna, fångar därmed resultatet av Sveriges fallande internationella bytesförhållande gentemot utlandet (*terms of trade*), vilket är en viktig faktor om vi är intresserade av förutsättningarna för svenska folkets levnadsstandard.

Nästa led i Korpis förfarande är att plocka bort ett antal utvecklade länder från jämförelsen. Han börjar med att rensa bort Portugal, Grekland, Spanien, Island, och Luxemburg. Då har han 17 länder kvar förutom Sverige. De tre första tas uppenbarligen bort för att de var relativt fattiga i utgångsläget, och därför bör gynnas speciellt av upphinnarfaktorn. De två senare (som också haft en relativt snabb tillväxt) tas troligen bort för att de är små. Men då bryter Korpi mot sin egen princip, enligt vilken varje land bör betraktas som en egen observation oavsett befolkningens storlek.

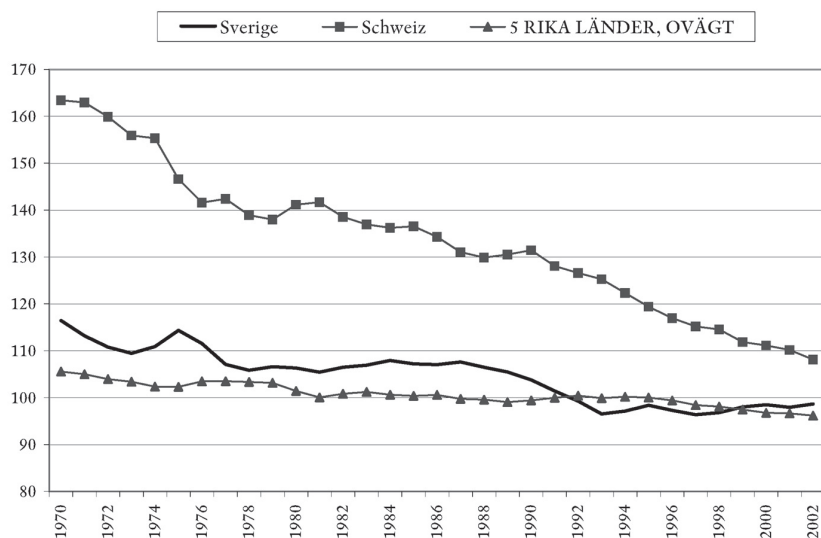
Korpi ritar in dessa 17 länder tillsammans med Sverige i ett diagram som inte är lätt att läsa (figur 1 i Korpis uppsats). Men tittar man mycket noga på Korpis eget diagram kan man se att Sverige släpar efter också gentemot dessa 17 länder. Sverige ligger i övre delen av gruppen i början och längre ner mot periodens slut. För att få klarare bild har vi lagt in både det vägda och det ovägda genomsnittet för de 17 länderna i ett mer läsligt diagram, baserat på OECDs statistik (figur

3). Där syns klart att Sveriges eftersläpning är nästan lika stor som i förhållande till genomsnittet av de 23 utvecklade OECD-länderna – 12,4 procent jämfört med cirka 15,3 för OECD (fortfarande ovägt). Observera att siffrorna i denna figur anger BNP-nivåer (per person) och inte, som i de tidigare figurerna, index-siffror (med 1970 satt till 100).

Till slut rensar Korpi bort alla länder utom sex Europeiska länder i den grupp som han jämför med Sverige! Han säger att han har valt de länder i Europa som var allra rikast 1970 (Schweiz, Danmark, Storbritannien, Frankrike, Tyskland och Nederländerna). Han tar så ett ovägt genomsnitt av dessa, och se: detta genomsnitt har faktiskt haft ungefär samma nedåtgående trend som Sverige sedan 1970.⁴ Men Korpi har åter avvikit från sin egen princip att betrakta varje land som en egen observation oavsett befolkningsstorlek. Inte heller nu tar han med Luxemburg, som redan 1970 låg högt över OECD-snittet, samtidigt som han tar med både Tyskland och Storbritannien som låg klart under OECD-snittet enligt tabell 1. (Tysklands generellt låga nivå beror på att statistiken avser det sammanslagna Tyskland.) Om Korpi hade tagit med även Luxemburg (och alltså som jämförelsegrupp valt sju länder i stället för sex), så hade Sveriges eftersläpning blivit betydande även jämfört med denna ländergrupp (9,7 procent sedan 1970); se figur 4.

Allt detta visar godtycket i att plocka bort länder från jämförelser. Korpi glömmer dessutom att tala om att hans slutsats om Sveriges utveckling i förhållande till de sex länder som han valt ut nästan helt och hållet beror på ett enda land, Schweiz, som helt avviker från de övriga i gruppen. Som framgår av figur 5 föll Schweiz från en position 63 procent över OECD-snittet 1970 till 8 procent

⁴ En analytisk egenhet i Korpis artikel är att han lägger in det ovägda snittet av sex-gruppen i ett diagram där OECD är vägt med befolkningsandelar.

Figur 5
BNP per capita,
index konstanta
PPP (2000)
OECD*=100

*OECD exklusive Korea, Mexico, Polen, Slovakien, Turkiet och Ungern.

Källa: OECD National Accounts

Not: 5 rika länder omfattar Danmark, Frankrike, Nederländerna, Storbritannien och Tyskland.

över 2002, medan de andra länderna i gruppen i genomsnitt utvecklades klart snabbare än Sverige.⁵ Eftersom Schweiz ges samma vikt som de andra länderna i gruppen (vikten ett) kommer medelvärde utveckling för gruppen att i huvudsak bestämmas av vad som hänt med Schweiz.⁶

I figur 5 visas utvecklingen för Sverige, Schweiz och genomsnittet för de fem andra länderna i Korpi's grupp av sex rika länder. Vi ser då tydligt att Schweiz är en extrem observation (outlier) i gruppen. Korpi's förfarande blir inte mindre märkligt av att, som han själv påpekar, siffrorna för Schweiz är "delvis missvisande" eftersom gästarbetare inte finns med i nämnaren i måttet på BNP per capita i Schweiz, samtidigt som den

produktion de skapar finns med i täljaren!⁷ Med andra ord: ett land som är en outlier, och vars statistik i detta fall inte är fullt jämförbar, dominerar helt utvecklingen av den utvalda gruppens medelvärde för BNP per capita. Även Korpi borde, vid närmare eftertanke, hålla med om att det är vilseledande att karakterisera en grupp av sex utvalda länder med ett genomsnitt för gruppen när utveckling av detta genomsnitt styrs av ett enda land.

Genom att Tyskland i denna statistik, som även Korpi använder, representeras av det sammanslagna Öst- och Västtyskland kommer dessutom ett land med ett helt annat ekonomiskt system än vårt (Östtyskland) med i jämförelsen (samtidigt som återföreningen blivit en

⁵ Enligt figur 5 låg Sverige drygt 10 procent över snittet för de andra år 1970, men inte mer än 3 procent över vid periodens slut.

⁶ Schweiz befolkning är ungefär tre procent av hela sex-gruppens totala befolkning.

⁷ I gruppen av fem länder i figur 5 ingår varken Schweiz eller Luxemburg; båda är något speciella eftersom gästarbetare inte räknas in ordentligt i befolkningssiffrorna. Om man väljer att, som Korpi, inkludera endast ett av dessa länder blir resultatet lätt missvisande, oavsett vilket av dessa länder som tas med.

allvarlig belastning för Västtysklands egen ekonomi).⁸ Även detta strider mot Korpis egen princip att endast jämföra Sverige med länder med samma ekonomiska och politiska system som vårt land.

I sin fortsatta diskussion menar Korpi att Sveriges eftersläpning under hela perioden 1970 till 2002, vid sidan av upphinnarfaktorn, beror på stabiliseringspolitiska misstag i Sverige omkring 1990. Han vill därför rensa bort effekten av dessa politikmisstag från statistiken för att kunna hävda att den svenska eftersläpningen inte beror på några speciella strukturella svagheter i Sverige. Men så kan man inte göra, utan att också rensa bort stabiliseringspolitiska misstag i andra länder. Som vi vet misslyckades stabiliseringspolitiken i flertalet andra länder i Europa från slutet av 70-talet till slutet av 80-talet, då arbetslösheten i genomsnitt steg med fyra procentenheter i dessa länder, medan den svenska arbetslösheten steg marginellt. Som vi ser från figurerna 1 och 2 höll Sveriges BNP per capita jämna steg med OECD-genomsnittet under just den perioden. Utan dessa stora politikmisslyckanden i andra europeiska OECD-länder skulle dessa länder ha utvecklats starkare än Sverige också under den perioden.

Genom devalveringar och ökad ofrentlig sysselsättning höll Sverige uppe sysselsättning och produktion under den period då andra länder drabbades

av djup lågkonjunktur. I Sverige kom istället arbetslöshetens ökning ett decennium senare. Om man vill skylla den långsamma BNP-tillväxten i Sverige under första delen av 1990-talet på stabiliseringspolitiska misstag i Sverige måste man naturligtvis göra motsvarande korrigering för andra länder perioden innan. Eller också bör man avstå från sådana korrigeringen helt och hållet när man jämför utvecklingen 1970–2002 och betrakta de makroekonomiska fluktuationerna som en integrerad del av den långsiktiga utvecklingen – alltsammans återspeglade både strukturella faktorer och ekonomisk politik i respektive länder.⁹

Låt oss fullfölja Korpis linje att lita till den ovägda jämförelsen. Även 2002, sedan den svenska ekonomin återhämtat sig från den djupa lågkonjunkturen, återstår, som redan nämnts, en ackumulerad eftersläpning med drygt 15 procent i förhållande till utvecklade OECD-länder; se figur 2. En intressant men svår fråga är i vilken utsträckning återhämtningen i produktionsvolym sedan mitten av 90-talet återspeglar det konjunkturella uppsvinget i Sverige efter den djupa lågkonjunkturen, och i vilken utsträckning upphämtningen snarare är ett resultat av de omfattande strukturreformer som gjorts i Sverige under de senaste femton åren. Det är möjligt att dessa reformer har bidragit till en ökad långsiktig tillväxttakt i Sverige. Det finns inte någon

⁸ I OECDs statistik har en tillbakaräkning gjorts för det sammanslagna Tyskland för perioden före återföreningen.

⁹ Magnus Henrekson har gjort en genomgång av Korpis sätt att använda ekonomisk statistik i tidigare publikationer (Henrekson 2001). Han gör följande sammanfattning av Korpis slutsats:

“... It is the result of a number of specific and unwarranted strategic choices regarding data selection and interpretations of the findings: choosing propitious time periods, appealing to the catching-up effect in order to avoid comparisons with broad averages, focusing on absolute rather than relative growth in some cases and comparing levels by means of arbitrary exchange rate conversions instead of PPP rates, using nominal quantities in order to obscure the real development, interpreting weak long-run performance as the result of isolated policy errors while disregarding errors in other countries, and making unwarranted inferences about overall performance from the performance of subsectors of the economy.”

naturlag som säger att Sverige aldrig kommer att ta igen förlorad terräng om vi verkligen eliminerar existerande tillväxthinder. Men en långsiktig upphämtning förutsätter också att svensk ekonomi är tillräckligt flexibel för att undvika fortsatta kraftiga försämringar av landets *terms of trade*.

Liksom i tidigare versioner av sin uppsats säger Korpi att svenska ekonomer skulle ha påstått att den svenska ekonomins eftersläpning helt, eller i huvudsak, skulle beror på den svenska välfärdsstatens utformning.¹⁰ Korpi pekar bland annat ut den sk Lindbeck-kommissionen. Men dess huvudtes var just att förklaringen till Sverige ekonomiska problem berodde på *ett stort antal olika faktorer*, inklusive svag konkurrens på varumarknader, ett kartelliserat banksystem, illa utvalda offentliga infrastrukturprojekt, stela lönerelationer och andra trögheter på arbetsmarknaden, ogynnsamma regelsystem för etablering och tillväxt av småföretag, höga marginalskatter, ineffektivt utformade transfereringssystem (i dag skulle man främst nämna förtidspension och sjukpenning) etc. Välfärdsstatens utformning i Sverige angavs som *en* bland flera tänkbara delförklaringar. Det är bakgrunden till att inte mer än cirka 15 av kommissionens 113 förslag gällde just välfärdsstatens utformning. Att kommissionen framförde så många olika förslag på skilda områden berodde just på att man var osäker beträffande vilka strukturella svagheter som var viktigast. Kommissionen uppträdde som en läkare som föreslår bredspektrig antibiotika när vederbörande är osäker på vilka bakterier som kan ha orsakat en viss sjukdom. Att kommissionen hoppades på att förslagen skulle bryta Sveriges relativt svaga ekonomiska utveckling

återspeglas i att rapportens sista kapitel kallades "Återhämtning".

Sammanfattningsvis: Det är inte någon tvekan om att real BNP utvecklats betydligt svagare i Sverige än i flertalet andra utvecklade OECD-länder sedan 1970 (eller 1965 för den delen). Detsamma gäller om vi studerar utvecklingen i förhållande till ett genomsnitt för dessa länder. Korpi hävdar att man vid sådana jämförelser bör undvika att väga de olika ländernas BNP med respektive lands befolkning. Men han talar inte om att Sveriges eftersläpning blir ännu större om man istället använder ett ovägt genomsnitt. Däremot ägnar Korpi stor möda åt att utesluta ett antal utvecklade länder från jämförelsen – efter principer som han själv sedan bryter mot.

Korpi försöker gendriva mycket allmänt accepterade slutsatser om Sveriges eftersläpning genom att jämföra Sverige med ett (ovägt) genomsnitt av ett starkt *selektivt* urval av sex länder (bland OECDs 23 utvecklade länder). Men han påpekar inte att detta genomsnitt helt styrs av utvecklingen i ett enda land (en outlier), som har råkat ut för ett extremt ras i sin relativa position, vilket betyder att de siffror som han presenterar inte alls är representativa för de övriga fem länderna i den av honom utvalda ländergruppen.

REFERENSER

Korpi, W. (2004), "Har den 'svenska modellen' minskat vår ekonomiska tillväxt?", *Ekonomisk Debatt*, årg 32, nr 7, s 47-62.

Henrekson, M. (2001), "Swedish Economic Growth – A Favorable View of Reform", *Challenge*, July 1.

SOU 1993:16, *Nya Villkor för Ekonomi och Politik*, Betänkande av Ekonomikommissionen ("Lindbeck-kommissionen").

¹⁰ Korpi har i tidigare uppsatser gått så långt att han anklagat svenska ekonomer för bristande vetenskaplig objektivitet när de analyserat den svenska ekonomins tillväxt.